

УДК 11.111'367.622

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.23>

СУБСТАНТИВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСОБИ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОХІДНИХ ІЗ СУФІКСОМ -IST)

SUBSTANTIVS WITH THE MEANING 'A PERSON' IN MODERN ENGLISH (BASED ON THE DERIVATIVES WITH THE SUFFIX -IST)

Главацька О.І.,

orcid.org/0000-0002-6411-0271

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

У статті представлено структурно-семантичну характеристику номінацій особи із суфіксом -ist сучасної англійської мови, показано їх співвідношення з мотиваторами, окреслено тематичну класифікацію. Фактичний матеріал зібрано зі словників та публікацій з неології.

Питанням членування слова на морфеми, визначенню відносин між мотиваторами та похідними словами англійської мови присвячено роботи багатьох дослідників: О. Єсперсена, Г. Марчанда, В. Адамс, Л. Бауера, Р. С. Гінзбург, О. І. Смирницького, Н. М. Раєвської, О. Д. Мешкова, П. М. Каращука, П. В. Царьова та інших вчених.

Типологія словотвірних значень похідних обумовлена мовними характеристиками мотиваторів. Досліджувані імена особи утворено переважно від субстантивів, які, як мотиватори, мають певний потенціал, зумовлений типом організації їх семантичної структури: багатоаспектність семантики іменників дозволяє їм вступати у велику кількість словотвірних зв'язків.

Семантика похідних слів по-різному пов'язана зі значеннями своїх мотиваторів. Семантичне співвідношення одиниць мотиваційних пар у наших матеріалах представлена трьома типами: а) семантичні об'єми похідного та мотиватора рівні; б) семантичний об'єм похідного вужчий семантичного об'єму мотиватора; в) семантичний об'єм похідного ширший семантичного об'єму мотиватора. Специфіка суфікса -ist пов'язана з його іншомовним походженням і проявляється в тому, що він бере участь виключно у творенні найменувань осіб і не називає предмети. Згадані одиниці – одне з джерел поповнення лексичного запасу сучасної англійської мови.

Подальше поглиблене вивчення найменувань особи із суфіксом -ist є перспективним: воно дозволить виявити точки дотику та взаємодії подібних номінацій у різних мовах, допоможе прояснити деякі спірні та невирішені питання словотвору. Цікаво, що безперервний розвиток лексичних систем різних мов дає необмежений матеріал для дослідження.

Ключові слова: найменування особи, мотиватор, похідне, суфікс, мотиваційна пара, семантичний об'єм.

The article deals with the structural and semantic characteristics of the nominations with a meaning 'a person' with the suffix *-ist* in Modern English, their correlation with motivators and the thematic classification of the nouns. The factual material is extracted from dictionaries and publications on neology.

The works of many English researchers, such as R. S. Ginzburg, A. I. Smirnitsky, N. N. Raevskaya, O. D. Meshkov, P. M. Karashchuk, P. V. Tsarev and others are devoted to the issues of dividing a word into morphemes, determining the relationship between motivators and derivatives. The works of O. Jespersen, G. Marchand, V. Adams, L. Bauer are also of particular interest.

The typology of derivational meanings of derivatives is determined by the part-speech characteristics of their motivators. Nominations with the meaning 'a person' with the suffix *-ist* in Modern English are derived mainly from nouns. As motivators, they have a certain potential, due to the type of organization of their semantic structure: the multidimensionality of the semantics of nouns allows them to join into a large number of word-building connections.

The semantics of derivatives is related in different ways to the meanings of their motivators. In our materials the semantic correlation in motivational pairs is represented by three types: a) the semantic content of the derivative and the motivator are equal; b) the semantic content of the derivative is narrower than the semantic content of the motivator; c) the semantic content of the derivative is wider than the semantic content of the motivator.

The specificity of the suffix *-ist* is associated with its foreign origin and is manifested in the fact that it takes part exclusively in the formation of the nominations with the meaning 'a person' and does not form objects.

Nominations with a meaning 'a person' with the suffix *-ist* are one of the origin of replenishment of the vocabulary of Modern English.

Further research seems to be perspective: it will allow to identify common aspects of similar nominations in different languages; it will help to clarify some controversial and unresolved issues of word formation. It is remarkable that the development of the lexical systems of different languages provides unlimited material for the research.

Key words: name of a person, motivator, derivative, suffix, motivational pair, semantic content.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика характеризується яскраво вираженим інтересом дослідників до проблем мовної особистості, її формування та розвитку, що цілком закономірно, оскільки категорія особи належить до центральних у системі мови; це зумовлено законами людського суспільства, підтримується та посилюється законами розвитку мови, її антропоцентричним характером. Дослідження мовних явищ у взаємозв'язку зі свідомістю, мисленням, духовним життям людини, національною психологією, історією, культурою дозволяє представити найбільш значні фрагменти мовної картини світу та її основного елементу – Людини [1, с. 4].

Антропологічна спрямованість сучасної науки та лінгвістики зокрема, обумовлює інтерес вчених до різних сторін функціонування номінацій особи

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням членування слова на морфеми, визначенню відносин між мотиваторами та похідними англійської мови присвячено роботи багатьох вчених: а саме: Р. С. Гінзбург, О. І. Смирницького, Н. М. Раєвської, О. Д. Мешкова, П. М. Каращука, К. В. Піотух, П. В. Царьова, О. М. Бортнічук та ін. Певний інтерес становлять і роботи О. Есперсена, Г. Марчанда, В. Адамс, Л. Бауера. Використовуючи різні методи та підходи на базі ретельного та уважного вивчення фактичного матеріалу, вони дають детальний опис системи англійського словотвору.

Для сучасного етапу розвитку науки про словотворення характерне посилення інтересу до семантичних проблем. Саме у зв'язку з вивченням словотворчої семантики у різних аспектах

виникає завдання розкриття поняття похідності, яке у спеціальній літературі витлумачено переважно як напрямок похідності, відповідно до чого набуло широкого поширення обговорення критеріїв визначення похідності та її типів.

Постановка завдання. У центрі наших спостережень – похідні іменники на позначення особи з суфіксом *-ist*. Мета дослідження: представити структурно-семантичну характеристику номінацій особи із зазначеним суфіксом, показати їх співвідношення з мотиваторами, окреслити тематичну класифікацію одиниць, що вивчаються. Фактичний матеріал вилучено зі словників англійської мови; використано також дані Інтернету, англійських періодичних видань та публікацій з неології, що виявляють найбільшу оперативність мовного реагування на всі різноаспектні зміни в житті суспільства [2-3].

Виклад основного матеріалу. аналіз фактичного матеріалу дає нам підстави стверджувати, що в англійській мові модель із суфіксом *-ist* є самою продуктивною серед відсубстантивних похідних, що підтверджує результати дослідження Г. М. Шиманович [4, с. 43].

В якості мотиватора іменники володіють певним потенціалом, зумовленим типом організації їх семантичної структури: багатоаспектність семантики іменників дозволяє їм вступати у велику кількість словотвірних зв'язків. Наприклад: *autonomist* – a person desiring or advocating *autonomy* – the fact or condition of being autonomous; *iconomist* – a person who studies *iconomics* – the study of the celebrities's lives and their influence on the culture.

Специфіка суфікса *-ist* пов'язана з його іншомовним походженням і проявляється в тому, що

він бере участь виключно в утворенні назв людини та не називає предметів. Зазначений суфікс поєднується з основами іменників, що позначають: знаряддя праці: *motorist* ← *motor*; *automobilist* ← *automobile*; *harpist* ← *harp*; різні галузі трудової діяльності людей: *technologist* ← *technology*; *geologist* ← *geology*; *biologist* ← *biology*; відомі в історії імена осіб, авторів різних вчень, теорій, напрямів у науці, певних поглядів тощо: *Darwinist* ← *Darwin*; *Pushkinist* ← *Pushkin*.

До продуктивних відносимо модель із мотиваторами на *-ism*, що називають політичні партії (об'єднання) та наукові течії: *intactivist* – an activist who supports or lobbies for *intactivism* – the movement to end genital mutilation such as circumcision; *rawist* – a person who supports *rawism* – a dietary philosophy that eschews all foods that are processed, heated or cooked, confining consumption to organic fruits, nuts, vegetables and grains; *slacktivist* – a person who makes *slacktivism* – actions performed via the Internet in support of a political or social cause but regarded as requiring little time or involvement; *voluntourist* – a person who supports *voluntourism* – a form of tourism in which travellers participate in voluntary work, typically for a charity; *permissivist* – a person who supports *permissivism* – a lenience toward or indulgence of a wide variety of social behavior; а також: *communist* ← *communism*; *socialist* / ← *socialism*; *defeatist* ← *defeatism*; і т.д.

Досить численну групу в англійській мові складають деривати особи з суфіксом *-ist*, що приєднується до мотиватора-іменника на *-(o)log(y)*, що називає дисципліни, галузі медицини, розділи науки, суспільні течії: *dermatologist* – a doctor who specializes in *dermatology* – the part of medical science that deals with skin diseases and their treatment; *cardiologist* – a specialist in *cardiology* – the medical study of the heart; *barbitologist* – a person who studies *barbitology* – philosophically oriented discipline which studies Barbie dolls and their influence on society; *cosmetologist* – an expert in *cosmetology* – the practice of beautifying the face and hair and skin; *topologist* ← *topology*; *technologist* ← *technology*; *myrmecologist* ← *myrmecology*; *agrobiologist* ← *agrobiology*, *anesthesiologist* ← *anesthesiology*, *anthologist* ← *anthology*, *apologist* ← *apology*, *bacteriologist* ← *bacteriology*, *criminologist* ← *criminology*, *ecologist* ← *ecology*, *necrologist* ← *necrology*, *lexicologist* ← *lexicology*; *archaeologist* ← *archaeology*, *graphologist* ← *graphology*, etc.

Семантика похідних слів по-різному пов'язана зі значеннями своїх мотиваторів. Семантичне співвідношення одиниць мотиваційних пар

у наших матеріалах представлена трьома типами: а) семантичні об'єми похідного та мотиватора рівні; б) семантичний об'єм похідного вужчий семантичного об'єму мотиватора; в) семантичний об'єм похідного ширший семантичного об'єму мотиватора.

Зупинимося детальніше на похідних кожного із зазначених типів:

а) Семантичні об'єми похідного та мотиватора рівні (178 од.).

Найбільш поширена семантична рівність 1:1 (161 од.), коли семантику однозначного похідного формує і однозначний мотиватор: *agriculturalist* – an expert in *agriculture* – the science or practice of farming; *feminist* – someone who supports *feminism* – the belief that women should have the same rights and opportunities as men; *optimist* – someone who believes in *optimism* – a feeling or belief that things will get better or be more successful in the future;

Одиничні деривати із семантичною рівністю 2:2 та 3:3: *pessimist* – 1. One who advocates the doctrine of *pessimism* – the opinion or doctrine that everything in nature is ordered for or tends to the worst, or that the world is wholly evil. 2. One who looks on the things with *pessimism* – a disposition to take the least hopeful view of things; *tobacconist* – 1. A dealer in *tobacco*; also, a manufacturer of *tobacco* – any plant of the genus *Nicotiana*, of American origin, with narcotic leaves used for smoking, chewing, or snuff. 2. A smoker of *tobacco* – its leaves, esp. as prepared for smoking; *harmonist* – 1. A person skilled in *harmony* – the situation in which people live or work happily together without any big problems. 2. A person who makes a *harmony* – an arrangement of the contents of the Gospels, either of all four or of the first three, designed to show their parallelism, mutual relations, and differences. 3. One who understands the principles of *harmony* – any simultaneous combination of tones;

б) Семантичний об'єм похідного вужчий семантичного об'єму мотиватора. Кількісне вираження смислових відносин одиниць мотиваційних пар представлено від 1:2 до 2:4: *annalist* – a writer of *annals* – 1. A written account of events year by year in chronological order. 2. Historical records or chronicles; history. 3. Any journal reporting discoveries in some field, meetings of a society, etc.; *memorialist* – a person who writes or signs a *memorial* – 1. An object, institution, or custom established in memory of a person or event. 2. (hist.) A statement of facts as the basis of a petition etc.; a record; an informal diplomatic paper);

Лише одним дериватом представлено тип, у якому семантика похідного ширша семантики

мотиватора; зі співвідношенням 2:1: **abolitionist** – 1. A person who advocated or supported the *abolition* of slavery in the U.S. 2. A person who favors the *abolition* of any law or practice deemed harmful to society (*abolition* – the act or process of abolishing or being abolished; when a law or system is officially ended).

В наших матеріалах також є найменування особи, що мотивуються словами інших граматичних класів:

– віддієслівної похідності: **alarmist** – a person who *alarms* others needlessly; **conformist** – a person who uncritically or habitually *conforms* to the customs, rules, or styles of a group; **defeatist** – someone who is resigned *to defeat* without offering positive suggestions; **typist** – a secretary whose main job is *to type* letters; **recordist** – one that *records* sound electronically, as for films or at concerts; **declinist** – a person who *declines* current achievements in economics; **sewist** – a person who *sews*;

– відад'єктивної похідності: **verbalist** – 1. One who possesses *verbal* or oratorical skill. 2. One who favors words or the wording of something over its meaning or the idea behind it.

Похідні з неоднослівними мотиваторами включають одиниці, в яких структурно відображено основа ад'єктивного компоненту: **leftist** – someone who supports *left-wind ideas* or groups; **environmentalist** – someone who is concerned about the *environmental protecting*; **medievalist** – a connoisseur of *medieval culture*; **rightist** – a member of a *right wing* political party; **Baathist** – a member of the *Baath party*;

Для певної частини похідних характерна множинність мотивації. Безпосередньо мотиваторами можуть бути:

– декілька іменників: **chemist** – 1. A scientist who has special knowledge and training in *chemistry*. 2. Someone who prepares and sells medicines, who works in a *chemist's*; **receptionist** – 1. A person employed to receive and assist callers, clients, etc., in the *reception*. 2. A person who advocates *receptionism*;

– іменник та неоднослівне найменування: **methodist** – 1. A person who follows or advocates a particular *method* or system of procedure. 2. A follower of Wesleyanism as practiced by the *Methodist Church*; **feudist** – a writer on *feuds*; a person versed in *feudal law*; **naturalist** – 1. One versed in *natural science*. 2. One who holds or maintains the doctrine of *naturalism* in religion;

– прикметник та іменник: **sensualist** – 1. One who is *sensual*; one given to the indulgence of the appetites or senses as the means of happiness. 2. One

who holds to the doctrine of *sensualism*; **activist** – 1. An especially *active*, vigorous advocate of a cause, especially a political cause. 2. Of or relating to *activism*; **lyrist** – 1. A musician who plays on the harp or *lyre*. 2. A composer of *lyrical* poetry; **militarist** – 1. A *military* man. 2. A person having a strong spirit of *militarism*; **sensualist** – 1. One who is *sensual*. 2. One who holds to the doctrine of *sensualism*;

– іменник та дієслово: **lobbyist** – 1. Someone who *lobbies* members of a government to change a law or a situation. 2. A member of the *lobby*; **parodist** – 1. One who writes a *parody*. 2. One who *parodies*; **separatist** – 1. One that favors *separatism*. 2. A person who *separates*, withdraws, or secedes, as from an established church; **stylist** – 1 One who is a master or a model of *style*, especially in writing or speaking; a critic of style. 2. A designer of fashionable *styles* etc. 3. (in sport or music) A person who performs with *style*. 4. A hairdresser who *styles* hair.

Специфіку множинності словотвірної мотивації бачимо лише в тому, що у похідного слова виявляється два цілком конкретні мотиватори. Наведені (вище) одиниці мають однакоvu словотвірну структуру.

За нашими спостереженнями з усіх системних відносин похідні із суфіксом *-ist* вступають у синонімічні. Так, згадані деривати мають синоніми серед найменувань людини із суфіксами *-er*, *-ue*, *-ator*, *-ian*, *-^*, *-ik*, *-izer*; наприклад:

___+*-ist* / *-er*: **topographist** / *topographer* – an expert in *topography* – the description of a particular place, town, manor, parish, or tract of land; especially, the exact and scientific delineation and description in minute detail of any place or region; **reformist** / *reformer* – a disputant who advocates *reform*; **tourist** / *tourer* – a person on an excursion or sightseeing *tour* – a journey for pleasure, during which you visit several different towns, areas etc.; **astrologist** / *astrologer* – someone who practices *astrology* – the study of the positions and movements of the stars and how they might influence people and events; **mythologist** / *mythologer* – one who researches myths and *mythology* – the study of myths; **philologist** / *philologist* – a humanist specializing in *philology* – the humanistic study of language and literature; **crystallographist** / *crystallographer* ← *crystallography*, **lexicographist** / *lexicographer* ← *lexicography*, etc. [5, с. 197].

Порівняємо інші синонімічні моделі відсутності похідності:

___+*-ist* / *-ue*: **sinologist** / *sinologue* – a person who specializes in *Sinology* – the study of Chinese history, language, culture, etc; **craniologist** / *craniologue* ← *craniology*;

___ +*-ist* / *-ator*: **somnambulist** / *somnambulator* – a person who engages in *somnambulism* – a condition of the nervous system in which an individual during sleep performs actions appropriate to the waking state;

___ +*-ist* / *-ian*: **theologist** / *theologian* – a person expert in or studying *theology* – a study of religion and its influences and of the nature of religious truth; **statist** / *statistician*.

___ +*-ist* / *-^*: **allopathist** / *allopath* – one who practices *allopathy* – the system of medical practice which aims to combat disease by the use of remedies which produce effects different from those produced;

___ +*-ist* / *-ik*: **Bolshevist** / *Bolshevik*;

___ +*-ist* / *-izer*: **theorist** / *theorizer*.

Розвиток синонімічних відносин між похідними зумовлений різноманітністю словотвірних формантів, здатних бути засобами емоційно-експресивної виразності і стилістичної належності слів. Можливість приєднання до одного мотиватора різних формантів усуває шаблон при утворенні найменувань особи і дозволяє передати найтонші відтінки суб'єктивно-емоційного ставлення і експресії при характеристиці даної особи [5, с. 32].

Тематична організація аналізованих похідних включає такі групи: особа стосовно напрямку, течії в науці, мистецтві, філософії та медицині; за соціальним станом, особистими та суспільними відносинами, зв'язкам; за способом мислення, міркування; за професією, спеціальністю, родом занять, характером діяльності та пов'язаними з ними діями, функціями, відносинами; за світосприйняттям, інтересам; за інтелектуально-емоційним сприйняттям та відношенню до когось, чого-н.; за відношенням до місця проживання; за відношенням до напрямку, течії у релігії, віросповіданні; здібностям, таланту, розуму; за володінням знаннями, вміннями, майстерністю, досвідом; за властивостями натури, рисами характеру; за володінням багатством; за вираженням протесту, боротьби, демонстрації; за певним заняттям, об'єктом колекціонування; за іграми, розвагами і т. п.

Суфікс *-ist* продовжує нарощувати свою словотворчу активність і бере участь у творенні нових слів. Словниками неологізмів англійської мови зафіксовано такі номінації: **exemptionalist** – a person who supports *exemptionalism* – theory claims that humans are such a uniquely superior species that they are exempt from environmental forces;

parkourist – a person who goes in for *parkour*; **audist** – a person who supports *audism*; **faitheist** – an atheist who supports *faitheism*; **intactivist** – an activist who supports or lobbies for *intactivism*; **apitherapist** – an expert in *apitherapy*; **neuroethicist** – a doctor who follows *neuroethics*; etc.

Висновки. Аналіз фактичного матеріалу дозволив нам сформулювати такі основні результати дослідження:

Найменування особи з суфіксом *-ist* охоплюють значну лексичну мікросистему, яка постійно розвивається та характеризується певним набором семантичних ознак. Вони об'єднані тим, що називають певну особу, а значення кожного слова цієї групи входить у формулу 'носії предметно-абстрактної ознаки, що виражається у ставленні до предмету, особи, ідеології, напрямку, науки, місця перебування і т.д.'. Згадані одиниці – одне з джерел поповнення лексичного запасу сучасної англійської мови. Найбільш помітне зростання найменувань осіб, диференційованих за фахом, заняттями спортом і за відношенням до суспільно-політичного життя суспільства.

Типологія словотвірних значень похідних обумовлена характеристиками їхніх мотиваторів. Словотворча база найменувань особи включає переважно основи іменників, рідше – неоднослівні найменування. Деривати відад'єктивної та віддієслівної похідності нечисленні. Характер мотиваційних відносин похідних зі своїми мотиваторами ускладнюється множинною мотивацією. Такі похідні, зазвичай, однозначні.

Семантика похідних слів по-різному пов'язана зі значеннями своїх мотиваторів. Семантичне співвідношення одиниць мотиваційних пар у наших матеріалах представлена трьома типами: а) семантичні об'єми похідного та мотиватора рівні; б) семантичний об'єм похідного вужчий семантичного об'єму мотиватора; в) семантичний об'єм похідного ширший семантичного об'єму мотиватора.

Подальше поглиблене вивчення найменувань особи із суфіксом *-ist* англійської мови є перспективним: воно дозволить виявити точки дотику та взаємодії подібних номінацій у різних мовах, допоможе прояснити деякі спірні та невирішені питання словотвору. Цікаво, що безперервний розвиток лексичних систем різних мов (не лише споріднених) дає необмежений матеріал для дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Главацкая Е. И. Субстантивы лица в современных русском и английском языках (структурно-семантический аспект) : монография. Saarbrücken, Deutschland : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. 248 с.
2. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття. Вінниця : Нова Книга, 2008. 360 с.
3. Online Dictionary URL: https://contemporary_en.en-academic.com/; <http://www.thefreedictionary.com>; <http://www.investopedia.com/terms> (дата звернення : 09.02. 2022).
4. Шиманович Г. М. Когнітивні чинники еволюції назв осіб в англійській мові XX століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005. 211 с.
5. Главацька О. Словотвірна синонімія у сфері субстантивів на позначення особи. *Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи*: збірник матеріалів II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (28–29 березня 2019 р.). Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. С. 28–33.